

ससर्वङ्कषं शिशुपालवधकाव्यम् - प्रथमः सर्गः

BA Sanskrit Program

Course Category: Core

Schedule of Offering: Semester 4 & 6

Course Credit Structure: 4 Credits

- **Lecture: 3 Hours per week**
- **Tutorial: 1 Hour per week**
- **Practical: None**

Contact Hours per week: 4 Hours per week

Course Coordinator: Dr. Ramakrishna Pejathaya

1. Introduction

काव्याध्ययनं भाषाध्ययनस्य द्वारमित्येतत् सर्वसम्मतम् । तदुक्तं 'शतश्लोकी पण्डित' इति । यदि कश्चन काव्यभागः सव्याख्यान अधीयेत तर्हि संस्कृतभाषा सम्यग् अधिगता भविष्यति । सरलाः बहलाः काव्यभागाः BA Sanskrit कार्यक्रमस्य आद्येषु सत्रेषु अधीताः। अतः कस्यचित् प्रौढकाव्यस्यापि सव्याख्यानमध्यनमवश्यमिति धिया शिशुपालवधकाव्यमपि कार्यक्रमेऽस्मिन् योजितमस्ति । महामतिमता माघेन प्रणीतेऽस्मिन् विंशतिसर्गात्मके महाकाव्ये वीररसः प्रधानतां शृङ्गारादयोऽन्ये रसाः अङ्गतां च भजन्ते । 'नवसर्गगते माघे नवशब्दो न विद्यते' इत्येषा प्रथितोक्तिः अस्मिन् काव्ये स्थिताम् अतुलितां शब्दसम्पत्तिं विद्योतयति । नानाविधेषु वर्णनेषु, अलङ्कारेषु वृत्तवैविध्ये, अर्थगौरवे, पदविन्यासे, चित्रबन्धे चैवं सर्वेषु काव्याङ्गेषु अन्यादृशम् अस्य पटीयस्त्वम् । सोऽयं माघः स्वकाले प्रसिद्धिमापन्नं भारविं विजिगीषुः काव्यमिदं प्रणिनाय तत्र साफल्यं च अवाप इति वेदयति "उदिते तु पुनर्माघे भारवेर्भा रवेरिव" इत्येषा प्रसिद्धा भणितिः ।

काव्यस्यास्य व्याख्यासु प्रथिता भवति मल्लिनाथसूरिविरचिता सर्वङ्कषा व्याख्या । अतः अनया व्याख्यया सहितः काव्यस्य सम्पूर्णः प्रथमः सर्गः अस्मिन् पत्रे अध्यापयिष्यते । तदनेन अध्ययनेन अन्तेवासिनः कस्यापि शास्त्रस्य काव्यस्य वा अत्यावश्यकं सव्याख्ये अध्ययने अनुभवं निपुणतां च सम्पादयिष्यन्ति ।

2. Course Objectives

- शिशुपालवधकाव्यस्य प्रथमसर्गस्य विशिष्टाध्ययनम्
- सव्याख्ये अध्ययने अनुभवस्य नैपुण्यस्य च अवाप्तिः
- काव्यभागस्य अर्थ-अलङ्कारादीनां स्वारस्यानामनुसन्धानम्

- वाग्व्यवहारोपयुक्तानां व्याकरणविशेषाणाम् अध्ययनम्
- काव्यतत्त्वानां स्फुटावगमः

3. Pre-requisites

संस्कृतावगमनसामर्थ्यम्

4. Readings

- Śiśupālavadha of Māgha with Mallinathasuri's Saravaṅkaṣā Sanskrit commentary, Chowkhamba Vidyabhavan, Varanasi, 2013, pp.1-60.

Additional Readings

- Śiśupālavadha with English notes and Translation by C. Sankara Rama Sastri, Mylapore, Madras : Sri Balamanorama Press, 1935., pp.5-54
- Śiśupālavadha of Māgha with Saravaṅkaṣā Sanskrit commentary of Mallinatha and Sandehaviṣauṣadhi of Vallabhadeva, 1929, pp. 1-43.
- "On Bhāravi and Māgha" article by Hermann Jacobi, Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, Vol. 3 (1889), pp. 121-145, Published by: Department of Oriental Studies, University of Vienna, available at <https://www.jstor.org/stable/23854157>.

5. Module-wise topics

Module 1: उपोद्घातः (5 Sessions)

- कवेः काव्यस्य च परिचयः (1)
- महाकाव्यलक्षणम्, माघः - भारविः (2)
- काव्येषु विशिष्टाः श्लोकाः (1)
- व्याख्याता मल्लिनाथसूरिः (1)

Module 2: नारदमुनेः आगमनम् (10 Sessions)

- आकाशे नारदमुनेः दर्शनम् (Verse 1)
- मुनेः वर्णनम् (Verses 2-11)
- भगवतः स्वपीठात् अभ्युत्थानम् (Verse 12)

- भगवतः अतिथिपूजा (Verse 13&14)
- भगवतः मुनेश्च अवस्थानम् (Verses 15-17)

Module 3: अतिथिपूजादिकं भाषणञ्च (10 Sessions)

- अर्घ्यपूजा (Verse 18)
- मुनेः भगवतश्च स्वरूपवर्णनम् (Verses 19-24)
- भगवतः वाचः आरम्भ (Verse 25)
- भगवतः भाषणम् (Verses 26-30)
- मुनेः आगमनहेतुकथनम् (Verse 31-32)

Module 4: आगमनहेतुकथनम् (10 Sessions)

- भगवत्स्तुतिः (Verse 33)
- सगुणस्य श्रीकृष्णस्य स्तुतिः (Verses 34-40)
- भगवन्तमभिमुखीकृत्य आगमनप्रयोजनं वक्तुमुपक्रमः (Verse 41)
- शिशुपालस्य जन्मान्तरवृत्तान्तकथनम् (Verse 43-48)
- शिशुपालस्य औद्धत्यविषये कथनम् (Verses 49-57)

Module 5: उपसंहारः (10 Sessions)

- कुतः शिशुपालः हन्तव्यः इति कथनम् (Verses 58-66)
- 'शिशुपालः भगवता हन्तव्यः' इति उपसंहारः (Verses 67-75)

6. Pedagogy

This course will be mostly lecture oriented based on the essential reading material. However, the students have to annotate the selected verses in Sanskrit and have to submit it to the course instructor. This will be evaluated as part of Class participation.

7. Evaluation Pattern

Given below is the evaluation pattern.

- End-Sem exam: 40%
- Mid-Sem exam: 25%
- Assignments: 20%
- Weekly quiz & Class Participation: 15%

Other Important Details

1. Tutorials

Students will have to make the group presentations on given topics. The topics are –

- अन्यानि महाकाव्यानि
- माघकाव्यस्य अन्येषु सर्गेषु स्थितानि स्वारस्यानि – प्रयोगाः, अलङ्काराः, वृत्तवैविध्यं, शास्त्रीयाः विषयाः च
- चित्रकाव्यानि
- संस्कृतकवयित्र्यः
- आधुनिकानि संस्कृतकाव्यानि

2. Assignments

Students will have to submit two assignments or one term paper.